

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Kriiseihin varautuminen ja kriisitoiminta kouluissa ja oppilaitoksissa

Tanja Väänänen
Opetushallitus

OPH:n tukimateriaali kriisityöhön

- <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kriiseihin-varautuminen-ja-toiminta-akillisessa-kriisitilanteessa>

The screenshot shows a web browser window with two tabs. The active tab is titled 'Kriiseihin varautuminen ja toiminta-akillisessa-kriisitilanteessa'. The address bar shows the URL 'oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kriiseihin-varautuminen-ja-toiminta-akillisessa-kriisitilanteessa'. The page content is divided into two main sections. On the left, there is a sidebar titled 'Tällä sivulla' (On this page) which lists several links with right-pointing chevrons: 'Miksi kriiseihin tulee varautua?', 'Kriisinhallinta', 'Opiskeluhuollon ohjausryhmä ja kriisisuunnitelma', 'Kriisiryhmä', 'Kriisiryhmän tehtäviä', 'Kriisitoiminnan arviointi', 'Toiminta äkillisessä kriisitilanteessa', 'Kriisi johtaminen', 'Toiminta kriisitilanteessa tehtävälästä', and 'Henkilöstön rooli kriisitilanteessa'. The main content area on the right contains two paragraphs of text. The first paragraph discusses the importance of preparing for crises in schools and universities, mentioning that crises can be caused by various factors like accidents, fires, or natural disasters, and that everyone has a role to play in preparation. The second paragraph, titled 'Miksi kriiseihin tulee varautua?' (Why should we prepare for crises?), explains that preparation is crucial because crises can happen unexpectedly and cause significant harm if not handled properly. It emphasizes that preparation involves creating plans, training staff, and ensuring that everyone knows what to do in an emergency.

Tämä sivu tukee varhaiskasvatuksen toimipaikan, koulun ja oppilaitoksen varautumista kriiseihin, toimimista kriisitilanteessa sekä kriisitoiminnan arviointia ja kehittämistä. Lisäksi sivustolla on tietoa psykososiaalisen tuen järjestämisestä ja henkilöstön roolista äkillisissä kriiseissä. Rehtorit, johtajat, opettajat ja muut varhaiskasvatuksen toimipaikassa, koulussa tai oppilaitoksessa työskentelevät ammattilaiset voivat hyödyntää sivuston materiaaleja.

Katastrofeissa ja kriiseissä arjen mahdollisimman normaali jatkuminen luo uskoa elämän jatkumiseen ja toivoa selviytymisestä. Varhaiskasvatuksen toimipaikan, koulun tai oppilaitoksen yhteisöllisen kriisin aiheuttavat todennäköisimmin yhteisön jäsenten fyysiset loukkaantumiset tai lapsen, oppilaan, opiskelijan tai henkilöstön jäsenen kuolema. Harvinaisempia kriisin aiheuttajia ovat suuronnettomuudet ja massatragediat. Yhteisöllisen kriisin voi aiheuttaa myös esimerkiksi pandemia, monihäiriötilanne tai tilanteet, joissa havaitaan uhka lasten, oppilaiden tai opiskelijoiden henkiselle hyvinvoinnille kuten toistuvat pommiuhat.

Miksi kriiseihin tulee varautua?

Varhaiskasvatuksen toimipaikan, koulun ja oppilaitoksen tulee varautua kriiseihin, jotka aiheutuvat äkillisistä, odottamattomista ja epätavallisen voimakkaista tapahtumista. Varautuminen on tärkeää, koska kriisitilanteissa ihmisen toiminta muuttuu ja kriisin tapahduttua ei ehdi laatia uusia toimintamalleja. Sen sijaan suunniteltu toiminta toteutuu todennäköisimmin myös kiireessä ja kriisitilanteen tuottaman hämmennyksen ja epäuskon vallitessa.

Opiskeluhuoltosuunnitelma: Kriisisuunnitelma

- Opetuksen ja koulutuksen järjestäjä valmistelee kriisisuunnitelman **yhteistyössä** hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ja siinä kuvataan:
 - toiminta äkillisissä kriiseissä sekä uhka- ja vaaratilanteissa
 - kriisitilanteiden ehkäisy
 - kriiseihin varautuminen
 - toimintavalmiuksien harjoittelu
 - johtamisen periaatteet
 - työn- ja vastuunjako
 - yhteistyö
 - tiedottamisen ja viestinnän periaatteet

Kriisinhallinta on prosessi

Ennalta- ehkäisy

- Tavoitteena on välttää kriisitapahtumia tai lieventää väistämättömien tapahtumien vaikutuksia
- sekä kehittää henkistä kriisinkestävyyttä (eli resilienssiä) ja edistää positiivista mielenterveyttä.

Varautu- minen

- Suunnittelua, harjoittelua, käytäntöjen hiomista
- Riittävästä koulutuksesta huolehtiminen

Kriisitoi- minta

- Resurssien käyttöönotto
- Tehokkaiden toimien nopea toteuttaminen

Toipumi- nen

- Psykososiaalisen tuen tarjoaminen
- Kriisitoiminnan arviointi

Kriisiryhmä

- Toimipaikoissa on hyvä sopia ydinryhmästä, joka on perehtynyt äkillisten kriisien psykososiaalisen tuen suunnitteluun ja toteuttamiseen.
- Kriisiryhmä suunnittelee sisäisten ja ulkoisten resurssien koordinoitua sekä oikea-aikaisen ja sopivan psykososiaalisen tuen järjestämistä.
- Kriisiryhmään kuuluu usein oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltoryhmän jäseniä kuten rehtori, psykologi, kuraattori, terveydenhoitaja, erityisopettaja, opinto-ohjaaja ja opettaja.
- Kriisiryhmän jäsenten ei tarvitse olla kriisityön huippuasiantuntijoita, mutta heitä olisi hyvä riittävällä laajuudella perehdyttää ja kouluttaa kriisien ominaisuuksiin ja niissä toimimiseen

Esimerkkejä kriisiryhmän toiminnasta

Kriiseihin varautumisessa

- Koulun tai oppilaitoksen kriisisuunnitelman päivittäminen
- Henkilöstön tarvittavan kriisiosaamisen ylläpito harjoittelun, tiedottamisen ja koulutuksen avulla
- Kriisitoiminnan arviointi ja suunnittelu

Akuutissa kriisitilanteessa

- Kriisityön kokonaisuuden koordinointi, yhteisöön kohdistuvien vaikutusten arviointi sekä psykososiaalisen tuen suunnittelu
- Räätälöidyn lyhyen ja pitkän aikavälin kriisitoiminnan suunnitelman tekeminen
- Tarvittavien asiantuntijoiden konsultointi sekä tarvittavan yhteistyön järjestäminen.
- Päivitetyn tiedon kerääminen ja jakaminen tapahtumasta sekä tarvittavien oikaisujen ja selvennysten tekeminen
- Kriisitoiminnan arviointi ja kriisityön ohjeistusten kehittäminen

Kriisijohtaminen

- Kriisiryhmän johtajana toimii usein rehtori tai johtaja, mutta tähän tehtävään on mahdollista valita myös joku muu toimipaikan yleisen toiminnan tunteva henkilökunnan jäsen kuten apulaisrehtori.
- **Kriisissä toimipaikan johtaja, rehtori tai muu nimetty kriisijohtaja johtaa yksikössään kriisitoimintaa:**
 - Tiedottaa, motivoi ja pitää huolta ihmisistä
 - Varmistaa kriisiä koskevien tietojen paikkansa pitävyyden
 - Käynnistää kriisitoiminnan ja seuraa sen etenemistä, huolehtii kokonaistilanteesta ja tekee tärkeitä päätöksiä
 - Vastaa tiedusteluihin viestintäsuunnitelman ja viranomaisohjeiden mukaisesti
 - Hyödyntää kriisiryhmän osaamista

Kriisitilanteessa toimiminen on vaativaa

- Samanaikaisesti huolehditaan yhteisön jäsenistä, jatketaan toimintaa sekä tiedotetaan kriisitoiminnasta.
- Joissain kriisitilanteissa saatetaan tarvita lisäresurssia sosiaali- ja terveyspalveluista tai muilta yhteistyötahoilta kriisitilanteen hoitamiseen.
- Vakavissa tilanteissa voidaan tarvita moniviranomaisyhteistyötä, jolloin keskeisiä toimijoita ovat hätäkeskus, poliisi, pelastustoimi, ensihoito, sosiaalitoimi ja terveydenhuollon eri toimijat.
- Henkilöstö voi reagoida samaan tapahtumaan kuin oppilaat ja opiskelijat!

Toiminta kriisitilanteessa tehtävälista

- 1) Tiedon tarkistaminen
- 2) Turvallisuudesta huolehtiminen
- 3) Kriisiviestintä
- 4) Kriisiryhmän kokouksen järjestäminen
- 5) Ensitapaaminen henkilöstön kanssa
- 6) Ensitapaaminen oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa
- 7) Ensimmäisen päivän lopuksi koko henkilöstön kokous
- 8) Tehdyn työn dokumentointi

Henkilöstön rooli kriisitilanteessa 1/2

- Kriisiaikoina henkilöstön terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtiminen on tavallistakin tärkeämpää, jotta he jaksavat onnistuneesti selviytyä kriisin aikana ja jatkaa työtään sen jälkeen.
- Jos henkilö havaitsee itsessä tai toisessa ylikuormittumisen oireita, on hyvä keskustella asiasta esihenkilön kanssa.
- Kriisi vaikuttaa kaikkiin yhteisön jäseniin ja jokainen henkilöstön jäsen osallistuu yhteisön toipumisen tukemiseen.
- Opetushenkilöstön tehtävänä on kohdata traumatisoituneet ja surevat oppilaat ja opiskelijat sekä ryhmänä että yksilöinä, luoda heille turvallinen mahdollisuus ymmärtää tapahtunut sekä sen vaikutukset heti tapahtuman jälkeen sekä auttaa käsittelemään ja prosessoimaan tapahtunutta ajan kuluessa osana päivittäistä koulun ja oppilaitoksen arkea.

Henkilöstön rooli kriisitilanteessa 2/2

- Kriisitilanteessa rauhallisen henkilöstön läsnäolo tuo turvaa oppilaille ja opiskelijoille.
- Rauhoittavan läsnäolon ja tunnetuen ohella opettajien tehtävänä on ohjata tapahtuman kohtaamista ja käsittelyä.
 - Tapahtuma voidaan ottaa puheeksi
 - Kuunnellaan, tuetaan, havainnoidaan
 - Annetaan tietoa, neuvoa ja opetetaan selviytymiskeinoja
- Opettajat voivat tarvita kriisiryhmän tukea kriisitoimintaan liittyvien tehtävien tekemisessä.

Psykososiaalinen tuki

- Traumaattisilla tapahtumilla voi olla vaikutuksia niille suoraan altistuneiden oppilaiden, opiskelijoiden ja opettajien lisäksi myös muihin oppilaisiin, opiskelijoihin ja opettajiin sekä koko yhteisöön.
- Psykososiaalisen tuen tavoitteena on torjua ja lieventää traumaattisen tapahtuman vahingollisia vaikutuksia sekä tukea tapahtumasta toipumista.
- Kriisin luonne vaikuttaa siihen, kuinka laajasti ja millaista psykososiaalista tukea tarvitaan.
- Yksilöiden koulun ja oppilaitoksen ulkopuolella kokemat traumaattiset tapahtumat kuten onnettomuus tai perheenjäsenen kuolema, eivät yleensä kuulu koulun tai oppilaitoksen yhteisöllisen kriisitoiminnan piiriin.

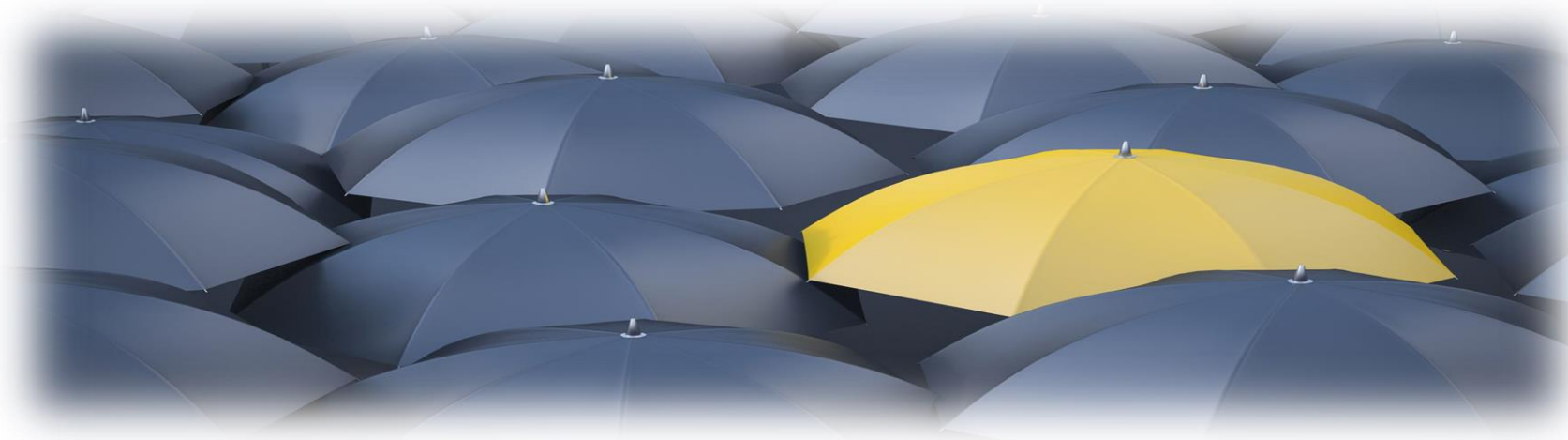

Psykologisen tuen ja hoidon tarpeen havainnointi

- On tärkeää arvioida kriisin vaikutusta yhteisön jäseniin, jotta tukea tarvitsevat yksilöt ja ryhmät voidaan tunnistaa ja jotta heille voidaan tarjota tarpeita vastaavaa tukea.
- Traumaattisen tapahtuman vaikutus voi ilmetä joillakin vasta viiveellä.
- Kokemuksia ja reaktioita saatetaan arvioida todellisuutta lievemmäksi, joten on tärkeää kysyä myös henkilöltä itseltään hänen reaktioistaan ja kokemuksistaan.
- Psykososiaalista tukea ja palveluita annetaan mahdollisimman pian traumatisoivan tapahtuman jälkeen.
- Yhteistyö opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten kanssa!

Surulla voi olla vaikutusta oppimiseen

- Kriisistä toipuminen ja menetykseen sopeutuminen on yksilöllinen ja joskus hidas prosessi.
- Surevan oppimiskyky voi heikentyä ja poissaolot voivat lisääntyä.
- Suruun liittyvät muistot ja ajatukset voivat häiritä keskittymistä, muistin toiminta heikentyä ja stressi ja unihäiriöt voivat kuormittaa jaksamista.

Surevien lasten ja nuorten tukeminen

- Surevien lasten ja nuorten auttamisverkostoon kuuluvat läheiset, varhaiskasvatuksen toimipiste, koulu tai oppilaitos, sosiaalisen verkoston aikuiset, kaverit, vertaiset eli toiset surevat ja ammattiauttajat.
- Hyvä vuorovaikutus perheen kanssa on tärkeää surua kohdanneen lapsen asioissa.
- On tärkeää ymmärtää monimuotoisuutta. Eri kulttuureissa, uskonnoissa ja perheissä esimerkiksi kuolemaan liittyvät uskomukset, rituaalit ja käsitteet eroavat.
- Jos koulussa tai oppilaitoksessa halutaan järjestää muistotilaisuus, on hyvä sopia siitä menetyksen kokeneen perheen ja läheisten kanssa.

Opettajat ja muu henkilöstö voivat auttaa surevia oppilaita ja opiskelijoita monin tavoin

- **Kuunteleminen:** tunteiden ilmaisemisen mahdollistaminen sekä niiden myötätuntoinen hyväksyntä.
- **Ymmärtäminen:** järkytyksen, syyllisyyden, vihan ja surun tunteet ovat yleisiä epätavallisten tapahtumien yhteydessä.
- **Muistuttaminen:** vaikeat ajat menevät aikanaan ohi ja olo helpottuu. Oppilaita ja opiskelijoita muistutetaan pitämään hyvää huolta itsestään vaikeina aikoina ja hakemaan apua, jos tuntevat ahdistusta tai jos heillä on vaikeuksia.
- **Eteenpäin ohjaaminen:** lapset, oppilaat ja opiskelijat tulee ohjata opiskeluhuoltopalvelujen piiriin, jos he ilmaisevat voimakkaita tunteita tai reaktioita.

KIITOS!

Pidä huolta itsestäsi ja pyydä
tarvittaessa apua!